

עבוד סתימת פה

ילד מהעיר העתיקה, שהתרחץ בחוף ימה של תל-אביב, אשה מטול-כרס, שבאה לבקר בנתניה, אותה נתניה שעוד אתמול היתה מטרה צבאית בעיניהם — אלה לא יחזרו להיות מחר מה שהיו אתמול.

הדרך אל הפרציה

אם זה קרה אתמול בירושלים, זה יכול, וצריך, לקרות מחר בכל רחבי ארץ-ישראל. אנחנו רוצים שתושבי ארץ-ישראל כולה יראו את מדינתנו, יראו מיבו של מינהל דמוקרטי תקין מהו, יראו מיבו של חוק מתקדם, יראו מה זה לחיות כפי שאנו חיים. אין לזה כל קשר הכרחי עם עתיד השטחים עצמם.

שופמן

כולנו יודעים שבבית הזה יש ויכוחים — לצערי, לא גלויים — על עתידם של השטחים, ויש הצעות-פתרון רבות. אני מניח שגם לממשלה יש הצעת פתרון.

אולם ניקח אפילו את המיקרה הקיצוני ביותר, שהשטחים האלה יוחזרו אי-פעם, בעתיד, לשליטתם הקודמים, במסגרת של הסכם שלום. אפילו אז יהיה זה לברכה אם תושבי השטחים האלה יחיו, במשך חודשים ארוכים, אולי שנים, במסגרת של מדינה דמוקרטית תקינה, במגע יומיומי, בלתי אמצעי, עם תושבי מדינת ישראל.

יוסף שופמן (חרות): גם משפטית? כי לפי הצעתך, החוק שלנו צריך לחול גם על שטחים אלה. האם אתה מציע שאם תהיה פרציה, החוק שלנו יחול עליה?
אורי אכנרי: אני מציע שהחוק יחול מיד, בלי קשר לעתיד.
יצחק ה. קלינגהופר (ליברלים): האין זה נוגד את עקרון הפרציה?
פרציה, פירושה — אוטונומיה.
היו"ר דבורה נצר: אמנם הנושא הוא נכבד, אך אין הוא עומד כרגע לביור.
אורי אכנרי: השאלה היא במקומה, ואבחיר את דעתי.
שלמה כהן-צירוף (ליברלים): אם תהיה מדינה פלשתינאית, האם לדעתך החוק הישראלי צריך לחול עליה?

אורי אכנרי: הצעתי היא להחיל מיד את חוקי ישראל על כל השטחים האלה, כל עוד הם בתחום שלטונה של מדינת-ישראל.
אם תקום מחר, בשטחים אלה, מדינה פלשתינאית, שתהיה קשורה בפרציה עם מדינת-ישראל, יקום, מן הסתם, מיבנה חוקי שיתאים למציאות הזאת. החוק הולך תמיד אחרי המציאות, ומשקף אותה.
בפרציה יש מצד אחד חוק פדרלי משותף, ומצד שני יש חוקים נפרדים בכל מדינה לחוד.
יש מי שרוצים שבהם חוק הפרציה חל על כל המדינות החברות בפרציה, ויש מי שרוצים שלגביהם בכל מדינה יש חוק נפרד.
למשל, אם תהיה פרציה, ודאי לא תרצו שחוק פדרלי יחול על העליה היהודית. זה צריך להישאר עניינה של ישראל בלבד. בפרציה כל הדברים מסורים למדינה, חוץ מהדברים שעליהם מסכימות המדינות להחיל את החוק הפדרלי.

אזרחות ישראלית לערביי ירושלים

לפיכך, אני מציע למשרד-המשפטים, שהוא עמוס תפקידים רבים, להעמיס על עצמו תפקיד עוד יותר קשה ועוד יותר רחב — לגשת מיד להחלטת חוקי ישראל על כל השטחים האלה, בלי כל קשר לגורלם הסופי.

אין ספק שתעוררו בעיות חמורות ביותר, שר-המשפטים רמז היום על כמה מהבעיות הללו.
למשל, בעיית האזרחות.
תמנהי, כבוד השר, מדוע עוד לא נחקק חוק אזרחות, לפחות לגבי שטחה של ירושלים. בצדק אמרת, כי זהו מצב קצת בלתי-רגיל, שחיים היום במדינתנו, בשטח שסופח למדינה, בשטחה של ירושלים, ותושבים שהם להלכה אזרחי מדינה עויינת.

זהו מצב בלתי-נסבל לאורך-ימים, ואפילו לקוצר-ימים. הייתי מציע להחיל מיד את חוק האזרחות על כל תושבי ירושלים המסופחת, ללא הענקת אזרחות זו אף, למעשה, בסיפוח זה תוכן של ממש.

שלשום פירסם ניו-יורק טיימס, לפי כתבו, ידיעה שהופיעה בעמודו הראשון: ששגריר ישראל הבטיח, כאילו, לסגן לחוקי האמריקאי, מר יוג'ין רוטסוב, שסיפוח ירושלים הוא מעשה "זמני", ולא נועד אלא לספק שירותים מוניציפאליים.

אני מניח שהודעה זו אינה מוסמכת. אני רוצה לקוות שאינה מוסמכת. אולם אי-הענקת אזרחות מיידית לתושבי ירושלים, יש בה כדי להטיל ספקות שבחודאי הממשלה אינה מעוניינת בהם, ואני על אחת כמה וכמה.
לגבי האזרחות בגדה ובעזה, זוהי שאלה אחרת לגמרי, זוהי שאלה אשר צריכה להישאר פתוחה עד להכרעה לגבי עתיד השטחים. לגבי ירושלים, לדעתי לא יכול ולא צריך להיות שום ספק. יש להעניק מיד אזרחות לתושביה.

אסתפק בהערות אלו, כי אינני מוצא טעם להיכנס היום לבעיות האפורות של יוסיים. בכלל, בשבועות האחרונים אני מקנא בחבריי-הכנסת, המסוגלים לדבר בשלווה על בעיות יוסיים, שהיו מתאימות לפני המלחמה, מבלי להתייחס לבעיות היומיות המכריעות העומדות לפנינו, אשר כל פעולה של הממשלה, וכל פעולה של כל משרד ממשלתי, משפיעה עליהן במישרין.
שולמית אדוני (מפא"י): מזל שאינך ממונה על השירותים, אחרת...
כאן הפסיקה היו"ר את קריאת-הביניים ואת הנואם.

כנסת גוססת. כמסוד פרלמנטרי, היא התרוקנה מעיקר תוכנה. עצם העובדה כי 108 מבין 120 חברי-הכנסת שייכים עתה לסיעות ממשלתיות, וכפופים למשמעת קואליציונית, סותמת את הגולל על כל אפשרות של דיון רציני.

כל החיכוכים החיוניים לעתיד המדינה, כל ההכרעות לטווח קצר וארוך, נדונים כיום בפורום קואליציוני, הרחק-הרחק מן הכנסת. אחרי שנופלת ההכרעה בממשלה, או בין מזכירות המפלגות (או אחרי שמוסכם שם לדחות את ההכרעה) שותקים 108 הח"כים בכנסת.

משמע: התפקיד העיקרי של הכנסת בחברה דמוקרטית — לשמש במה לדיון ולליבון הבעיות העומדות בפני הציבור — נעלם לגמרי.

גוהר רק החיכוך בין 12 הח"כים שנושאו באופוזיציה, המפוצלים בין חמש סיעות. ויכוח בין רק"ח (3 ח"כים) ומק"י (1 ח"כ), כפי שהתנהל השבוע, על עקרונות המארכסוים לניזום במצב האקטואלי, יכול להיות מעניין מאד. אבל כתוכן יחיד לכנסת, זה קצת עלוב.

הוא הדין לגבי קריאות-התגר של ח"כ שלמה לורנץ, המוכן לחתור על הכותל, בתנאי שלא יסעו בשבתות במכוניות לירושלים.
לגבי כל שאר הבעיות — הכנסת אינה קיימת. היא הפכה לחותמת-גומי, הנותנת אישור (ליתר דיוק: אישור, לאחר מעשה) להחלטות שקיבלה הממשלה, ללא דיון של ממש. זהו תהליך אוטומטי, שכדוגמתו יש גם במישטרים דיקטטוריים.

אופוזיציה בלי פה

אבל כל זה אינו מספיק לאנשי מפא"י. לדידם, הכנסת עדיין פעילה מדי. עדיין נשמעים בה קולות עצמאיים מדי.

לכן החליטה הכנסת השבוע החלטה, שבאה לסרס את המוסד עוד יותר. וזה המשך ישיר לקנוניה של סתימת-הפה, שבוצעה בכנסת לפני שנה ורבע.

כוכור, החליט אז רוב הכנסת (על פי הסכם קודם בין מפא"י וחרות) להגביל את זכות הסיעות הקטנות להגיש הצעות-לסדר-היום והצעות-חוק-פרטיות. אותו "סעיף סתימת-הפה", כפי שהוא נקרא או בפי כל, עורר ויכוח חריף.

הויכוח זה אמרו הוברים העיקריים בפירוש כי הסעיף החדש מכוון בעיקר נגד סיעת היחיד שלנו. ניצלנו, כך נאמר, את האפשרויות האלה יותר מדי כדי להשמיע את דעותינו.

מאז חדלו הצעות-לסדר-היום להיות מכשיר יעיל של אופוזיציה, לסיעות הקטנות כמעט ולא נותרה אפשרות להעלות משאלן לדיון. הכל נקבע על פי מפתח סיעתי נוקשה.

(אגב, עם הקמת "ממשלת הליכוד הלאומי" הוחרף מצב זה בהרבה. בעת סתימת-הפה נקבע, לפחות, כי המפתח לא יהיה בדיוק לפי גודל הסיעות. לאופוזיציה ניתנה מהצית ממיספר ההצעות למרות שהייתה רק שליש בבית). אולם כיום נותרה רק אופוזיציה קטנטנה — וזו אין לה עוד מהצית, אלא רק 20% מכל ההצעות.

כלומר: ארבע מבין כל חמש הצעות מוגשות עתה על-ידי חברי סיעות הממשלה, והן משמשות מכשיר בידי הממשלה להעלות את הצעותיה בדרך עקיפין. גם מבחינה זו דומה עתה הכנסת לפרלמנט במדינה דיקטטורית.

איך למנוע "הימנעות"

אלהם לפחות מכשיר אחד עוד נותר לסיעה קטנה, שיש לה מה להגיד. היא יכולה להיכנס לחיכוך על הצעה-לסדר-היום ועל הצעת-חוק-פרטית של סיעה אחרת.

לצורך זה היה קיים בתקנון סעיף על "הימנעות". אחרי שפלוגי הגיש הצעה, ואחרי שהממשלה הציעה להעבירה להערה, או לקבלה, או להסירה מסדר-היום — יכולה כל סיעה להימנע מהצבעה — ואז היתה זכאית לזכות-הדיבור, כדי להסביר את עמדתה תוך שלוש-ארבע דקות.

השתמשי בזכות זו באופן שיטתי, ולאחר מכן אימצו לעצמן שיטה זו גם רק"ח, מק"י והמרכז החופשי.

זה הרגיו את דבורה נצר, סגנית-היו"ר מטעם מפא"י. היא הציעה לבטל זכות זו לגמרי.

השבוע התכנסה ועדת-הכנסת, שהיא מוסד דיקטטורי לניהול הכנסת (ושבה אין לסיעתנו ייצוג). היא החליטה לקבל את העיקרון של ח"כ נצר.

ההקלה היחידה, שיש לה עוד סיכוי להתקבל, היא הצעה של ח"כ שולמית אלוני, לפתוח דלת-אחרית קטנטנה: שיהיה מותר לנמק הימנעות, אם החליט רוב הכנסת להסיר את ההצעה המוקדמת לגמרי מסדר-היום.

זה הל על חלק קטן מאד מן המיקרים — בייחוד כשיש קואליציה-ענק, כמו הנוכחית. במילים אחרות: ההצעה החדשה באה לקבור נוסף של חופשי-הביטוי של הסיעות הקטנות בכנסת.

הכנסת תהיה דומה, יותר ויותר, לפרלמנטים במרחב השמי — צורה של השתלבות שאינה תואמת, דחקה, את תפיסתנו.

ילד ערבי — בשפת ים-תל-אביב

ב ינתיים אני עומד בפני הכעיה: איך להעלות את הנושאים הגדולים של חיינו, מול קנוניית-השתיקה? אני מנסה לעשות זאת ככל ויכול.

כך, למשל, השתמשי בחיכוך הכללי על משרד-המשפטים כדי להשמיע את דעתנו על גורל השטחים הכבושים:

אורי אכנרי: גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, נשארתי כאחד הבודדים בבית הזה שאינו כפוף למשמעת קואליציונית, ועל כן אני רואה את עצמי חופשי לבטא בצורה מפורשת את המישאלה שחוקי מדינת-ישראל יוחלו מיד על כל שטח ארץ-ישראל.

המחיצות המפרידות ברגע זה בין שטחי הכיבוש ובין מדינת-ישראל, אין להן מקום. לדעתי יש לבטלן מיד.

שבועות אחרון ראינו בעינינו מהפכה, שלא היתה כדוגמתה, ושאוילי אינה נופלת, מחוייבת הנצחון במלחמה.

הוסרו המחיצות בין שני חלקי ירושלים, וקרה דבר שאיש לא יכול היה לשער אותו מראש. המיפנש בין תושבי שני חלקי ירושלים, המיפנש בין תושבי מה שהיה אתמול ירדן ובין תושבי מדינת-ישראל, הפך לחוויה לאומית ודו-לאומית לשני הצדדים כאחד.

אורי אכנרי